

Kierownik

Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej

1) Uwagi wstępne

Pismem z dnia 17 listopada 2023 r. Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Pan prof. dr hab. Tomasz Nieborak poinformował mnie, iż uchwałą nr 2/2023/2024 Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 14 listopada 2023 r. zostałem powołany do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej. Do składu Komisji Habilitacyjnej zostałem wyznaczony, jako recenzent, przez Radę Doskonałości Naukowej dnia 10 października 2023 r. Postępowanie habilitacyjne prowadzone jest w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Biorąc powyższe pod uwagę, działając na podstawie art. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.), niniejszym przedstawiam recenzję w tym postępowaniu.

Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydata ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego ww. ustawa. Zgodnie z jej art. 219 ust. 1, uzyskanie przez kandydata stopnia naukowego doktora habilitowanego warunkują trzy wymogi. Należy zaliczyć do nich: (1) posiadanie stopnia doktora (art. 219 ust. 1 pkt 1), (2) posiadanie w dorobku osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (art. 219 ust. 1 pkt 2) oraz (3) wykazanie się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (art. 219 ust. 1 pkt 3).

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, osiągnięcia, o których mowa w tym przepisie, muszą obejmować co najmniej: (a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ww. ustawy, lub (b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ww. ustawy, lub (c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne. Habilitantka, jako osiągnięcie, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ww. ustawy, wskazała – we wniosku z dnia 8 sierpnia 2023 r. o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne – monografię pt. *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union*, Brill | Nijhoff, Leiden 2023, ss. 235, ISBN 978-90-04-67767-8).

Przepisy Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce znalazły swoje odzwierciedlenie, a także częściowe rozwinięcie, w treści uchwały nr 134/2020/2021 Senatu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 28 czerwca 2021 r. dotyczącej sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.

Zawarta poniżej ocena dorobku i aktywności naukowych Habilitantki pozwoli udzielić odpowiedzi na pytanie czy Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska spełnia wymogi stawiane przez Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w postępowaniu habilitacyjnym.

2) Posiadanie stopnia naukowego doktora

Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska uzyskała stopień naukowy doktora w 2012 r. broniąc rozprawę doktorską pt. *Prawo cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydalaniem w prawie polskim i prawie międzynarodowym* na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Praca doktorska została napisana pod kierunkiem Pana prof. dr. hab. Zdzisława Kędzi, a na recenzentów w przewodzie doktorskim zostali wyznaczeni Pan prof. dr hab. Roman Wieruszewski oraz Pan prof. dr hab. Tadeusz Gadkowski.

Z powyższego wynika, że pierwszy, ustawowy warunek, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 1 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, wymagany do wszczęcia procedury habilitacyjnej, tj. posiadanie stopnia naukowego doktora, został przez Habilitantkę spełniony.

Na uwagę zasługuje fakt, iż Habilitantka zawodowo zajmuje się aktywnością akademicką i prawniczą. Od lutego 2014 r. jest adiunktem (na stanowisku naukowo-dydaktycznym / badawczo-dydaktycznym) w Zakładzie Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2017-2018 była także zatrudniona równolegle jako wykładowca w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu. Od 2013 r. do 2014 r. była ponadto ekspertem ds. legislacji w Biurze Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu.

3) Ocena osiągnięcia naukowego Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej w postaci monografii pt. *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union*

Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska przedstawiła, jak już wskazano w pkt. 1 niniejszej recenzji, jako swoje osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, monografię zatytułowaną *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union (Wpływ prewencyjnego nadzoru nad danymi na prawa podstawowe w Unii Europejskiej)*, (dalej: „monografia habilitacyjna” lub „książka habilitacyjna”), wydaną w Leiden w 2023 r. i liczącą 235 stron. Wydawcą jest renomowane wydawnictwo Brill | Nijhoff, które zgodnie z wymogiem ustawowym, w 2023 r. znajdowało się w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (200 punktów). Znajduje to odzwierciedlenie w treści komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (poz. 605).

Praca składa się ze wstępu, 6 rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. W autoreferacie Habilitantka zaznaczyła, że ze względu na międzynarodowy charakter przedstawionej w monografii problematyki, celowe było wydanie jej w języku angielskim. Autorka także podkreśliła, że zagadnienie prewencyjnego nadzoru nad danymi i jego wpływu na prawa podstawowe obywateli Unii Europejskiej dotychczas było jedynie przedmiotem rozważań w artykułach naukowych, które dotyczyły, jednakże wybranych zagadnień (s. 4). Recenzowana monografia jest pierwszym kompleksowym opracowaniem zarówno w Polsce, jak i za granicą. Rozprawa habilitacyjna Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej dotyczy bardzo ważnego zagadnienia z zakresu ochrony praw człowieka. Zagrożenia terrorystycznie są nadal jednym z najpoważniejszych zagrożeń istniejących w życiu obywateli państw UE. Natomiast szybki rozwój technologii pozwala środkom prewencyjnego nadzoru coraz głębiej ingerować

w podstawowe prawa człowieka. Zarówno władze państwowe, jak i przedstawiciele doktryny ciągle szukają balansu pomiędzy ochroną praw człowieka a bezpieczeństwem publicznym. Dlatego też z uznaniem należy odnieść się do wyboru tematu rozprawy.

Jak już zaznaczyłem, monografia habilitacyjna składa się z 6 rozdziałów. Pierwszy, pt. *Nature and Extent of Pre-emptive Data Surveillance (Charakter i zakres prewencyjnego nadzoru nad danymi)*, należy ocenić jako wprowadzający do głównego tematu pracy. Autorka omówiła charakter prewencyjnego nadzoru nad danymi, jego pochodzenie i znaczenie. Szczególną uwagę Autorka zwróciła na wyjaśnienie pojęcia metadanych pochodzących z łączności elektronicznej oraz technik wykorzystywanych w automatycznym przetwarzaniu danych, takich jak eksploracja danych (ang. *data mining*) i profilowanie (ang. *profiling*). Autorka zaznaczyła, że eksploracja danych “*involves the use of mathematically based analytical tools to detect patterns in large sets of data with the purpose of predicting certain kinds of behaviour, such as the propensity to engage in criminal activity or to purchase particular consumer goods*” (s. 8). Natomiast profilowanie “*refers to any form of automated processing of personal data, including use of machine learning systems, consisting in the use of data to evaluate certain personal aspects relating to an individual, in particular to analyse or predict aspects concerning that person’s performance at work, economic situation, health, personal preferences, interests, reliability, behaviour, location or movement*” (s. 9).

W rozdziale 2, zatytułowanym *Retaining and Processing of Electronic Communications Metadata (Zatrzymywanie i przetwarzanie metadanych pochodzących z łączności elektronicznej)*, Autorka dokonała analizy konkretnych przepisów dotyczących nadzoru nad danymi o ruchu oraz danymi dotyczącymi lokalizacji (metadanymi) przyjętych przez unijnego prawodawcę. Do podstawowych aktów pranych zaliczyła Dyrektywę 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności oraz zmieniającą dyrektywę 2002/58/WE (tzw. dyrektywa retencyjna) (Dz. Urz. UE L 105, 13.4.2006, s. 54) oraz Dyrektywę 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotyczącą przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (Dz. Urz. UE L 201, 31.7.2002, s. 37; Polskie wydanie specjalne: rozdz. 13, t. 29, s. 514). Autorka słusznie zaznaczyła, że TSUE w wyroku w sprawie *Digital Rights Ireland (C-293/12 i C-594/12)* stwierdził nieważność dyrektywy retencyjnej, ale analiza jej przepisów jest konieczna dla przedstawienia skutków ogólnej i nieodróżnicowanej retencji metadanych dla obywateli. W tym celu Habilitantka w sposób szczegółowy przeanalizowała okoliczności

przyjęcia tzw. dyrektywy retencyjnej, jej przedmiot oraz podstawy prawne uznania jej nieważności. Omawiając zagadnienie dotyczące stwierdzenia nieważności przedmiotowej dyrektywy, Autorka przedstawiła powody tego działania, przywołane przez TSUE w wyroku w sprawie *Digital Rights Ireland*. Biorąc powyższe pod uwagę, Habilitantka doszła do wniosku, że analizowana dyrektywa nie zawierała żadnych jasnych i precyzyjnych zasad określających zakres ingerencji jej przepisów w prawa podstawowe regulowane przez art. 7 i art. 8 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 391), w wyniku czego ingerowała w te prawa w zbyt szerokim zakresie (s. 24).

W dalszej części tegoż rozdziału Autorka przeanalizowała pięć wyroków TSUE, skupiając swoją uwagę przede wszystkim na stanach faktycznych omawianych spraw, opiniach rzeczników generalnych oraz rozstrzygnięciach Trybunału. Analiza orzecznictwa Trybunału Luksemburskiego pozwoliła Habilitantce przedstawić kilka wniosków. Przede wszystkim Autorka słusznie zaznaczyła, że w prawie unijnym „*there is no provision of general application which would provide a common, harmonised definition of the concept of ‘serious crime’, ‘this matter must be left to Member States’*”. Ponadto, w zakresie proporcjonalności ingerencji, Autorka słusznie podzieliła zdanie Trybunału, iż “*only a serious interference with fundamental rights guaranteed by Articles 7 and 8 of the CFR UE is capable of satisfying the criterion of the seriousness of the crime involved*”.

W rozdziale trzecim pt. *Retaining and Processing of Flight Passenger Data (Zatrzymywanie i przetwarzanie danych dotyczących przelotu pasażera)* Autorka dokonała analizy tej problematyki. W pierwszej kolejności Autorka dokonała ogólnej charakterystyki danych dotyczących przelotu pasażera (dalej: „danych PNR”), jako danych osobowych i ich znaczenia dla prewencyjnego nadzoru nad danymi. Badania te przeprowadziła w oparciu o akty prawa unijnego, obejmujące umowy o przekazywaniu danych PNR do państw trzecich, zawarte przez Unię Europejską ze USA, Kanadą i Australią. W tym zakresie Autorka skupiła swoją uwagę na podstawach prawnych zawarcia wyżej wymienionych umów, rodzajach przestępstw, w celu zapobiegania którym dane PNR mogą być zbierane i przetwarzane, a także ich kategoriach/elementach. W sposób szczególny Autorka wyróżniła porozumienie zawarte między Unią Europejską a Kanadą. Habilitantka podkreśliła, że w porównaniu z umową zawartą z USA, w porozumieniu zawartym z Kanadą z 2005 r. wyraźnie podkreślono znaczenie poszanowania podstawowych praw i wolności, w szczególności prawa do prywatności (s. 84). Omawiając postanowienia tej umowy, Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska przedstawiła także opinię 1/15 TSUE (Wielkiej Izby) z 26 lipca 2017 r. (Dz. Urz. UE C 309, 18.09.2017, s. 3) oraz opinię rzecznika generalnego z 8 września 2016 r. Analizując opinię TSUE, Autorka

podkreśliła, że samo orzeczenie ma bardzo duże znaczenie praktyczne, ponieważ znajduje zastosowanie do wszystkich przypadków, w których organy publiczne wykorzystują dane osobowe do celów egzekwowania prawa (s. 95). Dodatkowo słusznie zaznaczyła, że „*bearing in mind on the one hand the necessity to fight terrorism and organized and transnational crime, and, on the other hand the need to protect fundamental rights, including the rights to privacy and data protection, Luxembourg judges managed to strike a proper balance between these competing interests*” (s. 96).

Ponadto, w punkcie 6 rozdziału trzeciego Autorka dokonała analizy Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/681 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera (danych PNR) w celu zapobiegania przestępstwom terrorystycznym i poważnej przestępczości, ich wykrywania, prowadzenia postępowań przygotowawczych w ich sprawie i ich ścigania (Dz. Urz. UE L 119, 4.5.2016, s. 132). Już na początku swoich rozważań w tym zakresie Autorka zaznaczyła, że podstawą prawną przyjęcia analizowanej dyrektywy były art. 82 ust. 1 lit. d) i art. 87 ust. 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 47). W świetle opinii 1/15 TSUE wybór podstawy prawnej dyrektywy 2016/681 jest wątpliwy, ponieważ nie ma w niej wzmianki o art. 16 TFUE (s. 103). Rozważania dotyczące wspomnianej dyrektywy Autorka zamieściła w dwóch podpunktach. W pierwszym, w sposób wyczerpujący został przedstawiony przedmiot dyrektywy. Jest nim zapewnienie „*security, to protect the life and safety of persons, and to create a legal framework for the protection of PNR data with regard to their processing by competent authorities*” (s. 103). W drugim podpunkcie Autorka przeanalizowała orzeczenie TSUE w sprawie *Ligue des droits humains* (C-817/19). Podsumowując rozważania dotyczące analizowanej sprawy, Autorka podkreśliła, że orzeczenie to jest bardzo istotne, ponieważ to w nim, TSUE pierwszy raz zbadał zgodność dyrektywy PNR z Kartą Praw Podstawowych.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym *Retaining and Processing of Financial Data within the Terrorist Finance Tracking Programme (Zatrzymywanie i przetwarzanie danych o transakcjach finansowych w ramach Programu śledzenia środków finansowych należących do terrorystów)*, Autorka przeanalizowała przepisy odnoszące się do danych dotyczących transakcji finansowych w ramach programu TFTP (ang. *Terrorist Finance Tracking Programme*). *Habilitantka rozpoczęła rozważania od wyjaśnienia specyfiki tych danych i ich znaczenia dla prewencyjnego nadzoru nad danymi, co pozwoliło Jej stwierdzić, że są one kluczowe dla oceny zagrożeń terrorystycznych. W trakcie badań Habilitantka także dostrzegła, że* „*the side effect of data collection conducted under the TFTP has led to the retaining*

and analyzing of a vast amount of personal data of millions of EU citizens performed on an unprecedented scale, in order to investigate a person who was yet to commit a crime, and to determine such a person's guilt connected with a future crime based on past events" (s. 135). Biorąc to pod uwagę oraz mocną krytykę omawianych instrumentów prawnych ze strony zarówno instytucji i innych organów UE, jak i przedstawicieli doktryny, Habilitantka wskazała na szereg działań podjętych przez UE w celu uwzględnienia poszanowania podstawowych praw do ochrony danych i prywatności oraz zasady proporcjonalności.

W dalszej części tego rozdziału Habilitantka słusznie skupiła swoją uwagę na dwóch umowach między Unią Europejską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki o przetwarzaniu i przekazywaniu z Unii Europejskiej do Stanów Zjednoczonych danych z komunikatów finansowych do celów Programu śledzenia środków finansowych należących do terrorystów (dalej: „umowa UE-USA w sprawie TFTP-I” oraz „umowa UE-USA w sprawie TFTP-II”). Autorka w sposób wyczerpujący przedstawiła okoliczności zawarcia umowy UE-USA w sprawie TFTP-I (Dz. Urz. UE L 8, 13.1.2010, s. 11) oraz powody jej zmiany, w szczególności wejście w życie Traktatu z Lizbony (Dz. Urz. UE C 306, 17.12.2007, s. 1). Istotne z punktu widzenia wybranego problemu badawczego było omówienie przepisów umowy UE-USA w sprawie TFTP-II (Dz. Urz. UE L 195, 27.07.2010, s. 5), która weszła w życie 1 sierpnia 2010 r. Autorka przedstawiła podstawy prawne omawianej umowy, ograniczenia w zakresie gromadzenia i przechowywania danych oraz prawa i obowiązki Europolu. Podkreślając wady porozumienia, stwierdziła, że *“The fact that the verification function of each request is assigned to Europol which is a law enforcement agency, and not to a judicial or a data protection body as initially required, shows that, ultimately, the verification criteria set out in Article 4(2) of the Agreement “have to be assessed in the light of operational considerations and security needs”* (s. 134-135).

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział piąty, pt. *Pre-emptive data surveillance and challenges for fundamental rights (Prewencyjny nadzór nad danymi i wyzwania dla praw podstawowych)*, w którym Autorka skupiła się na naruszeniach praw podstawowych obywateli UE, jakie mogą wynikać z regulacji unijnych w zakresie zbierania, zatrzymywania i przetwarzania metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych PNR i danych dotyczące transakcji finansowych w ramach programu TFTP. Rozważania Habilitantki, przedstawione w tym rozdziale, mają charakter bardzo praktyczny i istotny z punktu widzenia ochrony praw człowieka. Autorka przeanalizowała prawo do prywatności, prawo do ochrony danych osobowych, domniemanie niewinności, zakaz dyskryminacji oraz wolność wypowiedzi. W odniesieniu do każdego z tych aspektów Habilitantka przedstawiła istotę

omawianego prawa, najczęstsze naruszenia i zakres potencjalnych ograniczeń dotyczących zbierania, zatrzymywania i przetwarzania metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych PNR i danych dotyczących transakcji finansowych w ramach programu TFTP. Badania zostały przeprowadzone nie tylko w oparciu o doktrynalną analizę samych przepisów wybranych umów międzynarodowych z zakresu ochrony praw człowieka, ale także w oparciu o najnowsze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości UE. Autorka słusznie zaznaczyła, że „*The Charter contains rights which correspond to the rights guaranteed by the ECHR and for that reason their meaning and scope should be the same as laid down by this Convention. However, it shall not prevent European Union law from providing more extensive protection*” (s. 138). Biorąc powyższe pod uwagę, tym bardziej warto pozytywnie ocenić dokonanie przez Autorkę zarówno analizy treści Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.), jak i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w omawianym zakresie. Bez wątpliwości, pozwala to Czytelnikowi zapoznać się kompleksowo z wybranym przez Autorkę problemem badawczym.

W rozdział szósty, pt. *What minimum safeguards are required (Jakie minimalne gwarancje są potrzebne)*, stanowi logiczne zakończenie rozważań zawartych w recenzowanej monografii. Autorka na wstępie podkreśliła, że “*To evaluate whether a proportionate balance is achieved, three requirements must be met: (i) a rational connection between the legitimate aim and the means utilized by the law to attain it (suitability); (ii) the aim cannot be achieved by means that are less restrictive (necessity); (iii) there must be a proportionate balance between the social benefit of realizing the legitimate aim and the harm caused to the right (proportionality stricto sensu)*” (s. 185). W tej właśnie kolejności zostały one omówione w dalszej części tego rozdziału. Dodatkowo, Autorka w sposób syntetyczny omówiła kwestię skuteczności prewencyjnych programów nadzoru nad danymi. Przedstawione w tym miejscu twierdzenia i wnioski Autorka poparła, podobnie jak w poprzednim rozdziale, analizą orzecznictwa zarówno Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jak i Trybunału Sprawiedliwości UE.

W Zakończeniu Autorka w sposób wyczerpujący i klarowny przedstawiła szereg wniosków. Na szczególną uwagę zasługuje jeden, w którym Autorka oceniła podejście TSUE do poważnej ingerencji w prawa podstawowe wynikającej z przepisów dotyczących gromadzenia i zatrzymywania metadanych i danych PNR. Mianowicie, wskazała, iż Trybunał Luksemburski skupia się przede wszystkim na podstawowych prawach do prywatności i ochrony danych osobowych. Należy w pełni zgodzić się z Autorką, że „*Taking into*

lv

consideration the intrusive character of pre-emptive data surveillance programmes, it must be said that they do not only undermine privacy and data protection, but also encroach the prohibition of discrimination, freedom of expression and presumption of innocence” (s. 198).

Bez wątpliwości, rozprawę habilitacyjną należy ocenić bardzo pozytywnie. Pewien niedosyt jest jednak odczuwalny w zakresie przedstawiania przez Autorkę własnych przemyśleń i wniosków. Są one obecne w tekście, a w niektórych rozdziałach zostały wręcz zaprezentowane w postaci odrębnych podpunktów. Jednak, w moim odczuciu warto by było je poszerzyć. Wydaje się ponadto, że własne poglądy Autorki powinny – w szerszym zakresie niż to uczyniła – być na bieżąco wplecione w cały tekst recenzowanej monografii. Należy w tym kontekście odnotować, że tekst całej książki habilitacyjnej jest bardzo mocno zdominowany cytatami i relacjami treści przedstawicieli doktryny i różnych dokumentów, czego oczywiście nie należy odbierać, co do zasady, jako błąd w pisaniu prac naukowych. Prezentacja własnych poglądów naukowych Habilitantki nie jest jednak osnową tej monografii. Należy to podkreślić, gdyż przyjęcie takiej formuły w pewnych przypadkach może wpływać na ocenę dojrzałości prowadzenia badań naukowych. W tym konkretnym przypadku monografia habilitacyjna „broni się”, choć jej konstrukcja mogłaby być bardziej nastawiona na prezentację własnych poglądów Habilitantki, dla których cytaty i relacje treści stanowisk przywoływanych przedstawicieli doktryny i dokumentów powinny być jedynie tłem. Chciałbym jednocześnie podkreślić, że uwaga ta jest jedynie życzliwą podpowiedzią na przyszłość, z której Autorka może, choć oczywiście nie musi, skorzystać. Refleksja ta w niczym też nie umniejsza wartości tej publikacji.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy oczywiście uznać, że problematyka recenzowanej monografii ma charakter naukowy, a treść jej tekstu jest spójna z wskazanym tematem. Rozważania są oparte na adekwatnej i aktualnej kwerendzie w orzecznictwie sądów międzynarodowych i krajowych. Przypisy są sporządzone prawidłowo. Sposób analizy tematu jest spójny i zrozumiały.

Ujmując powyższe rozważania w kontekście treści art. 219 ust. 1 pkt 2 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, można jednoznacznie stwierdzić, iż monografia ta stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne.

cy

4) Pozostały dorobek naukowy Habilitantki

Z przedstawionego przez Panią dr Julię Wojnowską-Radzińską wykazu osiągnięć naukowych wynika, że Jej pohabilitacyjny dorobek naukowy – poza ocenioną wyżej książką – składa się ponadto z jednej monografii (*The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International Law*, Brill | Nijhoff, Leiden 2015, ss. 226, ISBN 978-90-042-6543-1), dziesięciu rozdziałów w monografiach naukowych oraz szesnastu artykułów w czasopismach naukowych.

Poza monografią (*The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International Law*), która powstała na bazie obronionej trzy lata wcześniej rozprawy doktorskiej (*Prawo cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydaleniem w prawie polskim i prawie międzynarodowym*), są to następujące publikacje: (1) *Kształtowanie się koncepcji ochrony cudzoziemca przed arbitralnym wydaleniem* [w:] *Między prawem a polityką. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Hannie Suchockiej*, red. B. Kaniewska, T. Wallas, K. Urbaniak, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2023; (2) *Ochrona danych osobowych w czasie Covid-19 – podejście UE* [w:] *System ochrony praw człowieka w Europie w czasie wyzwań pandemicznych*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Toruń 2022; (3) *Council of Europe Standards for Combating Hate Speech against LGBT People and Their Implementation by Poland* [w:] *Gender-Based Violence Between National and Supranational Responses. The Way Forward*, red. M. D'Amico, C. Nardocci, Editoriale Scientifica, 2021; (4) *Ochrona danych PNR w Unii Europejskiej – uwagi w świetle Opinii Trybunału Sprawiedliwości 1/15 z dnia 26 lipca 2017 r. w sprawie umowy między Unią Europejską a Kanadą o przekazywaniu i przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera* [w:] *Prawa człowieka wobec wyzwań współczesnego świata*, red. A. Czubik, D. Dziwisz, E. Szczepankiewicz-Rudzka, Kraków 2019; (5) *Protection of Aliens against Arbitrary Expulsion under African Charter on Human and Peoples' Rights* [w:] *Ochrona praw człowieka w Afryce. Aksjologia-instytucje-nowe wyzwania-praktyka. Tom 2*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Toruń 2017; (6) *Karta Praw Podstawowych UE jako jeden z kluczowych instrumentów prawnych unijnej polityki migracyjnej* [w:] *W obliczu kryzysu: przyszłość polityki azylowej i migracyjnej Unii Europejskiej*, red. A. Kosińska, Lublin 2017; (7) *Zasada poszanowania prawa międzynarodowego w Konstytucji RP* [w:] *Fundamentalne wartości i zasady ustrojowe. Model konstytucyjny a praktyka ustrojowa w Polsce*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2016; (8) *Status cudzoziemca w Konstytucji RP w świetle międzynarodowych standardów ochrony*

praw człowieka [w:] *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*, red. D. Pudzianowska, Warszawa 2016; (9) *Zasada non-refoulement i jej realizacja w działaniach FRONTEX-u* [w:] *Agencja FRONTEX w Strefie Schengen – 10 lat doświadczeń*, red. A. Kuś, A. Kosińska, A. Szachon-Pszenny, Lublin 2015; (10) *Komentarze do wykonywania orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach zdrowia reprodukcyjnego Polek* [w:] *Kobieta i płeć w dyskursie aksjonormatywnym. Narracje interdyscyplinarne* red. Julia Wojnowska-Radzińska, Poznań 2014; (11) *Ochrona praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami w świetle przepisów Konstytucji RP – mit czy rzeczywistość?*, „Przegląd Konstytucyjny” 2022, nr 2; (12) *Legitimizing pre-emptive data surveillance under the EU law: the case of the PNR Directive*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2021, nr 1; (13) *Regulation (EU) 2017/2226 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2017 establishing an Entry/Exit System (EES) versus data protection – Is it done in the right way?*, „Review of European and Comparative Law” 2019, No. 2; (14) *Dostęp cudzoziemca do akt w postępowaniu wydaleniowym – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2019, nr 1; (15) *Procedural Guarantees for EU Citizens against Expulsion in the Light of Directive 2004/38/EC*, „Adam Mickiewicz University Law Review” 2018, No. 4; (16) *The access to secret evidence in expulsion proceedings under the European convention on human rights*, „Netherlands Quarterly of Human Rights” 2017, No. 4; (17) *Zakaz arbitralnego wydalania cudzoziemców w świetle art. 1 Protokołu nr 7 do EKPC i jego realizacja w polskim prawie i praktyce – wybrane problemy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, nr 1; (18) *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/681 w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera – adekwatny środek do walki z terroryzmem i poważnymi przestępstwami czy forma masowej inwigilacji?*, „Studia Europejskie” 2017, nr 4; (19) *Prawa wyborcze osób niepełnosprawnych w świetle przepisów Konstytucji RP oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – wybrane problemy*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2015, nr 2; (20) *Obywatelstwo Unii Europejskiej*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2015, nr 4; (21) *Dopuszczalność wydalania ciężko chorych cudzoziemców a zakaz niehumanitarnego traktowania na podstawie art. 3 EKPC w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych” 2014, nr 4; (22) *Zasady przyznawania pomocy socjalnej dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2014, nr 4; (23) *Ochrona obywateli Unii Europejskiej przed wydalaniem z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – wybrane problemy*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 4; (24) *Ochrona praw kobiet w systemie*

Rady Europy, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2013, nr 4; (25) *Ochrona wydalanych cudzoziemców na podstawie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, „Studia Europejskie” 2013, nr 1; (26) *Prawo cudzoziemca do wniesienia środka odwoławczego w procedurze wydaleniowej w świetle Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2013, nr 3.

Głównym przedmiotem analiz Habilitantki pozostają zagadnienia z zakresu europejskiego prawa migracyjnego oraz dogmatyki konstytucyjnych praw i wolności człowieka. Badania z pierwszego obszaru badawczego Habilitantka rozpoczęła jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora. Efektem tej pracy były cztery publikacje naukowe.

Rozważania zawarte w pozostałym dorobku naukowym Habilitantki należy ocenić jako spójne i zrozumiałe pod względem sposobu analizy tematu, cechujące się bardzo dobrym warszatem i metodyką.

Przedstawiając informacje naukometryczne, Habilitantka wskazała, że Jej *Impact Factor* wynosi: 0,571, a Indeks Hirscha – 3. Baza *Scopus* nie podaje danych naukometrycznych, odnoszących się do Jej dorobku naukowego.

W kontekście oceny – innego niż oceniona w pkt. 3 niniejszej recenzji monografia – dorobku naukowego Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej należy podkreślić, że także pozostałe jego elementy tworzą bardzo wartościową całość. Dorobek naukowy Habilitantki, tak monografia habilitacyjna, jak i inne publikacje, stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne. Odnosi się to do dorobku ocenianego całościowo, jak i w szczególności do obu monografii, tj. książki habilitacyjnej oraz wcześniej opublikowanej książki, która powstała na bazie rozprawy doktorskiej. Taką ocenę można odnieść także do kilku innych elementów dorobku naukowego Habilitantki. W tym kontekście można wskazać m.in. opracowania *Ochrona praw kobiet w systemie Rady Europy* oraz *Zasada non-refoulement i jej realizacja w działaniach FRONTEX-u*.

5) Ocena aktywności naukowej, eksperckiej, dydaktycznej i organizacyjnej Habilitantki

Stopień aktywności naukowej Habilitantki należy ocenić wysoko. Zgodnie z przedstawionym autoreferatem Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska, od uzyskania stopnia doktora, wzięła aktywny udział w 34 konferencjach naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka kierowała projektem badawczym *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydalenkowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* (grant Narodowego Centrum Nauki, Program Sonata 9, 2015/17/D/HS5/00406, okres realizacji projektu: 30 miesięcy, 19 stycznia 2016 r. – 18 lipca 2018 r., pełniona funkcja: kierownik projektu).

W 2021 r. uczestniczyła w międzynarodowym zespole badawczym przygotowującym projekt *Gender, Safety and Wellbeing in the Digital Age: Returning to the Past, Looking in the Future* w ramach konkursu *CHANSE Call for Proposals Transformations: Social and cultural dynamics in the digital age (Cultural Transformations in the Digital Age and Digitalisation and Social Transformation – Chanse-192)*. Partnerami projektu były: *University of Helsinki*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, *Lithuanian Centre for Social Sciences*, *University of Roehampton*, *University of Iceland*, *Tampere University*, *Center of excellence in the History of Experience*, *University of Milan*, *Icelandic Women's Rights Association*, *Martynas Mažvydas National Library of Lithuania*, *Kaunas County Women's Crisis Centre* oraz *Gender Initiatives Center*. Jednakże projekt ten nie został zakwalifikowany do finansowania, co nie umniejsza jego wagi i ogromu pracy włożonej w jego przygotowanie. Jako jeden z partnerów międzynarodowego projektu, Habilitantka reprezentowała Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z projektem *From impunity to justice: strategies to address online and ICT facilitated violence against women*.

Obecnie Habilitantka uczestniczy w międzynarodowym zespole badawczym, który przygotowuje projekt badawczy *Policing crises: history, representation, practice* w ramach konkursu *HERA and CHANSE Call for Proposals Crisis – Perspectives from the Humanities*. Jako jednego z partnerów projektu, Habilitantka reprezentuje Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka odbyła sześć staży naukowych w zagranicznych ośrodkach naukowych lub akademickich (*American University Washington College of Law*; *Queen Mary University of London School of Law*; *Université libre de Bruxelles*; *Syracuse University College of Law*; *Walther Schücking Institute for International Law – Christian-Albrechts Universität*; *Department of Italian and Supranational Public Law – University of Milan*). W ramach większości z nich wygłosiła referaty dotyczące realizowanych w tym czasie badań.

Habilitantka angażuje się także w działalność towarzystw i organizacji naukowych. Jest członkinią Polskiego Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego, *International Network*

to Promote the Rule of Law, Scholars at Risk Network, a także Women and Gender in Global Affairs Network, które działa na Columbia University.

Należy także podkreślić, że Wnioskodawczyni była laureatką stypendium Ministra Szkolnictwa Wyższego i Nauki dla wybitnych młodych naukowców (2017-2020).

W ramach zatrudnienia na stanowisku adiunkta w Zakładzie Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska prowadzi wykłady i ćwiczenia dla studentów na kierunkach: Prawo, Prawo europejskie, Administracja oraz *European Legal Studies*.

W latach 2017-2019 Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska prowadziła także wykłady otwarte popularyzujące wiedzę z zakresu międzynarodowej ochrony praw człowieka dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Habilitantka również aktywnie uczestniczy w życiu Wydziału Prawa i Administracji UAM. Została powołana w skład Zespołu Oceniającego Nauczycieli Akademickich w kadencji 2016-2020. Jest członkinią Uczelnianej Komisji Wyborczej na lata 2020-2024. Jest także odpowiedzialna za współpracę Wydziału z Liceum im. Adama Asnyka w Kaliszu. W 2020 r. otrzymała nagrodę Rektora za osiągnięcia w pracy organizacyjnej (nagroda zespołowa II stopnia).

Kandydatka wykonywała także ekspertyzy naukowe na zlecenie Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych oraz Centrum Badań Migracyjnych UAM. Jest także włączana do pracy ekspercko-organizacyjnej na rzecz społeczności akademickiej poza macierzystą uczelnią. Od 2018 r. jest ekspertką Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) powołaną do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach Programu stypendialnego im. Mieczysława Bekkera. W 2016 r. była członkinią Zespołu Ekspertów NCN do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach konkursu Preludium/Sonata. Ponadto była ekspertką agencji ONZ – *UN Women* (2016-2017) oraz Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu (2013-2014).

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska prowadzi badania naukowe, których efekty prezentuje w formie publikacji naukowych oraz w formie referatów na konferencjach naukowych, tak krajowych, jak i zagranicznych. Kierowała ponadto grantem NCN, a obecnie uczestniczy w międzynarodowym zespole badawczym. Odbyła także staże naukowe w zagranicznych instytucjach naukowych lub akademickich. Aktywnie angażuje się również w pracę towarzystw i organizacji naukowych. Pozwala to uznać, że Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni

lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej, co czyni zadość wymogowi, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

Bardzo pozytywnie należy ocenić także działalność ekspercką, dydaktyczną i organizacyjną Habilitantki.

6) Uwagi końcowe

Całokształt aktywności akademickiej Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej wskazuje, że Habilitantka jest bardzo zaangażowanym w pracę naukową nauczycielem akademickim, który konsekwentnie realizuje swoje zamierzenia badawcze. Nie stroni jednocześnie od innych obowiązków przynależnych naszej grupie zawodowej, tj. nauczycielom akademickim, osiągając także i w tym zakresie istotne sukcesy. W tej sferze należy wskazać na Jej osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne. Posiada także dorobek ekspercki, na który składają się zarówno poszczególne ekspertyzy, jak i praca ekspercka na rzecz instytucji państwowych i organizacji międzynarodowych. Na podkreślenie zasługuje również duży stopień umiędzynarodowienia wszystkich form aktywności akademickiej Habilitantki. Wnioskodawczyni jest przy tym osobą dobrze rozpoznawalną w środowisku naukowym.

Działając na podstawie art. 221 ust. 8 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej, jednoznacznie stwierdzam, że Habilitantka spełnia wymóg, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, czyli posiada w swoim dorobku osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, tj. w tym przypadku – nauk prawnych.

Ponadto, biorąc pod uwagę okoliczność, iż Pani dr Julia Wojnowska-Radzińska spełnia także wymogi, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 1 i 3 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, uważam, że istnieją ustawowe podstawy do nadania Jej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, co też niniejszym rekomenduję.

